

Byene og det biologiske mangfold

Norske byer og tettsteder har et stort potensielt biologisk mangfold. De ligger gjerne nær både fersk- og saltvannskilder og grenser dertil mot skog og kulturmark. Skal disse ressursene utnyttes, kreves faglig, innsiktsfull og langsiktig strategisk planlegging i miljøetater på forskjellige nivåer.

Typiske byarter

Mange fugler og pattedyr kan identifiseres som typiske byarter ved at de i bymiljøet finner områder med ressurser og betingelser som setter dem i stand til å opprettholde levelige populasjoner i konkurranse med andre individer og arter.

Stor tilpasningsdyktighet gjør at de har evne til å opptre svært tett; derfor betraktes "bykjerneartene" av mange som "pestarter" (se neste side). Det gjelder særlig brun rotte, grevling, villkatt, måker, bydue, kråkefugl og enkelte mindre spurvefuglarter.

Holdninger til vilt i byen

Folk vet ikke alltid så mye om dyr; derfor kan det være aktuelt å foreta en omfattende undersøkelse for å kartlegge holdninger til vilt i bymiljø, folks kunnskaper om dyrene, og deres interesse for og oppfatning av dem.

Urbanøkologisk forskning

Langt over halvparten av urbanøkologisk forskning er knyttet til fugl; oppgaver som går igjen er habitatvalg. Mye deskriptivt arbeid og mange registrerings- og kartleggingsoppgaver gjenstår før urbanøkologien når samme generelle kompetansenivå som mye av den øvrige økologiske forskning.

Byenes økosystemer og viltet:

Verdens raskest økende habitattyper

En rekke vannfuglarter, særlig ender, opptrer ofte i bykjerne i tilknytning til damanlegg i parker, som her i Slottsparken i Oslo.

Foto: KJETIL BEVANGER

DE URBANE økosystemene er verdens raskest voksende habitattyper. En stadig større del av jordens befolkning knyttes til byområder og annen tettbebyggelse. Urbaniseringsprosesser kan modifisere en arts naturlige leveområder på flere måter; de vanligste er total destruksjon av området, fragmentering eller endring i tilgangen på bestemte begrensede faktorer.

Endring av dyrenes naturlige leveområ-

der til boområder er lite forskjellig fra annen menneskelig påvirkning, som jordbruk og intensivt skogbruk. Urbaniseringen fører til mer uopprettelige endringer enn mange andre naturinngrep. Prosessens sluttprodukt kan fra et biologisk synspunkt være verre enn ved annen virksomhet. Økt bevissthet om dette og om miljøødeleggende virksomhet generelt, har ført til at begrepet "urban økologi" er utviklet og blitt en vitenskapsgren.

Stoffet er hentet fra

NINA Utredning 030

Kjetil Bevanger:

«Vilt i bymiljø.»

UTREDNINGENS utgangspunkt er forvaltningens ønske om å opprettholde og skape en artsrik fauna i boområdenes nærmiljø, hvor et rikt dyreliv vil øke livskvaliteten. En slik "verdiøkning" kan betraktes som annet forebyggende helsearbeid. Vel 70 prosent av Norges befolkning er knyttet til byområ-

der og tettsteder. Urbanøkologien er et forskningsområde i hurtig utvikling, særlig i USA og Mellom-Europa. Forvaltningens viktigste utfordringer i urbanøkologien er økt forskningsinnsats, opplysningsvirksomhet og bevisstgjøring av beslutningstakere for å motarbeide tradisjonelle økonomiske interesser.

- Trær bør stå i skogen

NÅR LOKALE, perspektivløse og kortsiktige interesser styrer utviklingen, får vi klassiske eksempler på hvordan ikke kvantifiserbare verdier taper i kampen om arbeidsplasser.

I Trondheim har det i de senere år vært åpen konflikt omkring en fiskemåkekoloni på 300 par, anlagt på taket av en ubåtbunker fra krigen. Havnemyndighetene, som bruker bygningen, på-

står at virksomheten sjeneres av at måkeunger faller ned fra taket, med påfølgende spektakkel fra de voksne fuglene.

VILTFORVALTEREN tilbød seg å sette opp et gjerde langs kanten av bunkertaket, men på ettersommeren 1991 ble all vegetasjon og alt jordsmonn fjernet fra taket, angivelig i forbindelse med reparasjonsarbeider. Lokale

viltmyndigheter ble ikke kontaktet.

ET ANNET eksempel på perspektivløsheten står en norsk byingeniør for: - Trær bør stå i skogen, ikke i byen (fordi trærnes røtter vokser inn i og ødelegger kloakksystemet).

Denne holdningen synes å være karakteristisk for mange teknokrater med virksomhet knyttet til byplanlegging.

Opptreden av ekorn i bykjernene varierer, men arten forekommer ofte i tilknytning til kirkegårder og sentrumsparken.

Foto: KJETIL BEVANGER

Tilpasningsdyktige

EN ARTS habitattilknytning er resultat av en utviklingsprosess; enkelte arter har snevre krav til miljøet, mens andre er mer tilpasningsdyktige og tolerante.

Det er i denne gruppen de urbane artene gjerne finnes. De har som regel stor individtetthet og stor geografisk utbredelse. De utgjør få arter, men representerer en stor biomasse.

Negative miljøfaktorer

Felles for de urbane artene er at de klarer å leve med negative miljøfaktorer som forurensning, mangel på mat og reirplass, konkurranse (særlig med mennesker), spesielle dødelighetsfaktorer, f.eks. trafikkdød, som et liv i byen medfører — og at de klarer å utnytte situasjonen til sin fordel.

Mange arter

Listen over norske urbanarter er lang; det skyldes de urbane habitatenes utstrekning og variasjonsbredde, og det faktum at norske bykommuner omfatter store områder med naturlige habitater.

I Oslo kommune er det observert 45 pattedyrarter og ca. 200 fuglearter, dvs. over halvparten av våre pattedyr- og fuglearter.

Det som folk i sin alminnelighet forbinder med urbane arter, er imidlertid langt færre.

«Pestarter» og fordommer

BOFELLESSKAP med mennesker har gitt dyr betegnelser som problem- og pestarter. Folk klassifiserer gjerne dyr som skadedyr eller nyttedyr.

Ofte nører massemediene opp under fordommer og vrangforestillinger ved å fokusere spesielt på ekstreme tildragelser.

Nye arter i miljøet

En rekke arter får betegnelsen «pestarter» fordi de får spesielt gunstige levevilkår gjennom - og derved skader - våre monokulturer, eller fordi de er innført som nye arter i miljøer som ikke har tetthetsbe-

grensende mekanismer.

I urbane miljøer har særlig enkelte gnagerarter fått "peststatus." Å gi dyr denne betegnelsen er imidlertid en subjektiv vurdering; ingen mennesker — ingen pestart.

Bevisst holdning

Det er vanskelig å behandle vilt i bymiljø uten å diskutere «pestarter», fordi både uønskede og ønskede arter er aktører på en felles scene, der klassiske økologiske prinsipper gjelder.

Som forvaltere — og medaktører — må vi da ha en spesielt bevisst holdning til enkelte arter.

Grevlingen er det største rovpattedyret som regelmessig treffes i bymiljøer, og som skaper visse konflikter i forhold til mennesker. Foto: KJETIL BEVANGER

BESTILLING: NINA Utredning 030 kan bestilles fra NINA v/informasjonsjefen. Porto/eksp. kr. 50,-.